

Course of study (code) / Назва дисципліни (шифр)	Програма вступного фахового випробування для вступників на освітній ступінь «магістр» (ВФВМ051)	
Academic year / Навчальний рік - Семестр	2022 рік	
Course of study / Назва спеціальності	051 Економіка	
Educational program / Освітня програма Education - ECTS / Рівень – Кредити Status / Статус Learning language / Мова навчання	«Економіка» Другий (магістерський) рівень Обов'язкова Українська	
Author / Укладач	Мацюра Світлана Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, в.о. зав. кафедри економіки та підприємництва Державний університет економіки і технологій, e-mail: matsiura_si@duet.edu.ua, orcid.org/0000-0002-3243-7683 моб. +380679717268 Радько Вікторія Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, зам. директора ННЕІ Державний університет економіки і технологій, e-mail: radko_vm@duet.edu.ua, orcid.org/0000-0003-0351-2573 моб. +380676398781	
Консультації		

A. OBJECTIVE OF THE SUBJECT / МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ ДЛЯ ВСТУПНИКІВ НА ОСВІТНІЙ СТУПІНЬ МАГІСТРА

Мета фахового випробування – виявлення рівня базової професійної підготовки та відбір претендентів до навчання за рівнем вищої освіти «магістр» згідно вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики «бакалавр» зі спеціальності «Економіка».

Завдання фахового випробування – встановлення фактичної відповідності рівня підготовки вступника вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра зі спеціальності «Економіка».

B. SUBJECT PROGRAM / ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІН

Мікроекономіка

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

Багатоаспектність теоретичного аналізу економічних систем. Проблема обмеженості ресурсів і необхідності вибору. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів і раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин. Макро- та мікроекономіка, як найважливіші складові сучасної теоретичної економіки, як методологічна, термінологічна, інструментальна база конкретних економічних дисциплін.

Предмет курсу. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні. Індивід. Домогосподарство. Ділова одиниця (підприємство). Держава. Методологія мікроекономіки: граничний аналіз, модулювання (графічне, аналітичне, табличне), оптимізація та визначення рівноваги, порівняльна статика.

Нормативна і позитивна мікроекономіка. Тезаурус дисципліни: благо, попит, пропозиція, ринок, граничні величини, рівновага тощо.

Мета і завдання дисципліни. Блочно-змістова схема дисципліни. Взаємозв'язок з іншими дисциплінами.

Тема 2. Теорія граничної корисності і поведінки споживача

Поняття "потреби", "види потреб". Економічні блага, їх класифікація. Поняття "корисність", її особливості, спосіб досягнення. Сукупна та гранична корисність. Функція корисності, як залежність між кількістю одиниць споживчого блага та рівнем корисності, що досягається споживачем.

Процес споживання та динаміка зміни сукупної та граничної корисності. Перший закон Госсена. Закон спадної корисності блага, його графічне подання. Вплив на поведінку споживача бюджетних спрямувань і цін на блага. Модифікація функції корисності як залежності між кількістю споживчих благ і рівнем корисності за умови бюджетних обмежень. Сутність раціонального вибору споживача. Поняття "рівноваги споживача". Модель споживання набору благ. Другий закон Госсена. Еквіваріантний принцип досягнення раціонального вибору та рівновагу споживача. Поняття "попиту на благо". Моделювання поведінки споживача, який прагне раціоналізувати свій вибір з урахуванням спадної граничної корисності блага: визначення індивідуального попиту на благо.

Тема 3. Ординалістська теорія поведінки споживача

Система переваг споживача та її основні елементи: здатність до ранжування альтернатив; транзитивність переваг; не насиченість благами; взаємозамінність благ. Множинність благ і повна інформованість споживача як зовнішні умови для здійснення вибору. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій.

Спадний характер і неможливість перетинання кривих байдужості за інших однакових умов. Карта байдужості.

Наслідок динаміки норми у поясненні у поясненні форми кривих байдужості. Крайні випадки взаємозаміщення та взаємодоповнення благ. Бюджетне обмеження та можливості споживача. Бюджетна лінія: рівняння й графічна побудова. Визначення нахилу бюджетної лінії та його кута за зміни цін на блага. Вплив зміни доходу споживача та положення бюджетної лінії на процес споживання. Два підходи до оптимізації споживчого вибору, к гранична

інтерпретація. Врівнювання зважених граничних корисностей і рівновага споживача. Різні випадки досягнення рівноваги: "кутова" і "внутрішня" рівноваги.

Тема 4. Моделювання поведінки споживача на ринку товарів

Зміна оптимального стану у споживача в результаті зміни його доходу. Графічний аналіз і побудова лінії "дохід-споживання". Нахил лінії як свідчення ставлення споживача до благ. Поняття "благо з нормальною споживчою цінністю". Крива Енгеля; закон Енгеля-Швабе. Розподіл споживчих затрат за напрямками їх використання. Зміна вибору споживача в результаті зміни одного з товарів та обох товарів. Побудова лінії "ціна-споживання". Траєкторія розвитку споживання як результат зниження цін. Побудова лінії індивідуального попиту споживача. Визначення умов, що аналізуються: моделі зменшення ціни одного з товарів за незмінності цін на інші товари та доходи споживача. Неоднозначність впливу на вибір споживача. Розкладання сукупної зміни обсягу попиту на дві складові: ефект доходу та ефект заміщення. Одно- та різноспрямований вплив ефектів. Парадокс Гіффена. Ефекти заміщення і доходу як основа по побудові функції індивідуального попиту на благо в ординалістській теорії корисності. Утворення "надлишку споживача" в результаті перевищення корисності товарів, що купуються, щодо ціни. Приріст надлишку споживача як зміна його добробуту. Сукупний надлишок споживача і формування ринкового попиту на певний товар. Зміна надлишку і витрати в результаті введення податків і дотацій на товари.

Тема 5. Ринковий попит

Попит на товари в умовах досконалого конкурентного ринку. Ринковий попит як сума індивідуального попиту всіх споживачів певного товару. Форми представлення попиту: аналітична, графічна та таблична. Закон попиту та його пояснення базовими положеннями теорії поведінки споживача. Соціальні ефекти, що ускладнюють зв'язок між індивідуальним і ринковим попитом: ефект "юрби", ефект "сноба", ефект "Веблена". Цінові та нецінові детермінанти. Зміна величини (обсягу) попиту: переміщення вздовж функціональної заданої лінії попиту. Зміна попиту в цілому під впливом нецінових детермінант, її графічна ілюстрація. Особливості впливу цін взаємопов'язаних товарів. Принципова оцінка дії цінових і нецінових детермінант попиту в діагностиці реальних ситуацій на товарних ринках. Концепція цінової еластичності попиту у визначенні міри чутливості споживача до зміни цін на товари. Методичні підходи до обчислення показника еластичності. Діапазон числових значень коефіцієнта прямої цінової еластичності попиту. Чинники цінової еластичності попиту, особливості їх вилучення. Суть абсолютно еластичного та абсолютно нееластичного попиту. Взаємозв'язок ціни та валової виручки за різної еластичності. Методика обчислення коефіцієнта еластичності попиту за доходом, параметри його значень повноцінних і неповноцінних товарів. Суть перехресної еластичності попиту, методика обчислення відповідного коефіцієнта. Кількісні параметри еластичності для взаємозамінних та взаємодоповнюючих товарів. Практичне використання концепції перехресної еластичності попиту в обґрунтуванні цінової політики продавців (виробників) взаємопов'язаних товарів. Суть поняття "пропозиція". Закон пропозиції та його аргументація; ціна як ринковий стимул для виробника; збільшення граничних витрат як стимулюючий фактор збільшення обсягу виробництва. Аналітична, таблична та графічна форми представлення пропозиції. Індивідуальна та ринкова пропозиція. Цінові та нецінові детермінанти пропозиції. Відмінності в поняттях "зміна в пропозиції" та "зміна обсягу пропозиції". Зміщення кривої пропозиції під впливом нецінових детермінант. Методика обчислення рівня цінової еластичності пропозиції. Фактори, що впливають на еластичність пропозиції. Перехресна еластичність пропозиції та її вплив на стратегію товаровиробника.

Тема 6. Мікроекономічна модель підприємства

Підприємство як суб'єкт ринкових відносин, як економічна організація, як найважливіший різновид мікросистем. Найпростіша схема ринку виробничої системи (вхід, процесор, вихід). Підприємство як закупівельна система, як товаровиробник, як продавець. Динамічність зовнішнього середовища та його вплив на внутрішню динаміку виробництва. Поняття: адаптивність, гнучкість та гомеостатичність виробничо-ринкової системи. Мотивація поведінки підприємства. Основні види вибору підприємства: що виробляти (продукція, роботи, послуги)?; як виробляти (технологія, фактори виробництва)?; для кого виробляти (ринки, споживачі, ціни)?; Фактор часу та періоди у функціонуванні оптимального та рівноважного станів підприємства. Фактори виробництва, їх групування та варіації. Поняття і параметри виробничої функції. Сукупний, середній та граничний продукт. Витрати виробництва, економічний та бухгалтерський підходи до визначення. Альтернативні витрати та їх склад. Сукупні, середні та граничні витрати. Поняття: загальний (сукупний, валовий), середній та граничний виторг. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Різні концепції прибутку. Сукупний, середній та граничний прибуток.

Тема 7. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника

Виробнича функція з одним змінним фактором та її графічне відображення. Феномен "згасання" виробничої функції. Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва. Еластичність виробництва: поняття, методика обчислення показників, діапазон змін. Обґрунтування управлінських рішень щодо розширення та згортання виробництва. Виробнича функція з двома змінними факторами. Крива однакового продукту (виробничої байдужості) - ізокванта. Карта ізокванти. Заміщеність факторів виробництва. Гранична норма технічного взаємозаміщення. Доповнюваність, подільність, мобільність та інтенсивність використання факторів виробництва. Збільшення випуску за рахунок пропорційного нарощування обсягів ресурсів. Постійна (стала), спадна та зростаюча віддача від масштабу. Графіки віддачі від масштабу однорідних виробничих функцій. Причини зростаючого та спадного ефекту від масштабу. Еластичність масштабу та її взаємозв'язок з еластичністю виробництва. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Умови комбінації

(взаємозаміщення) факторів. Лінія однакових витрат - ізокошта. Карта ізокошт. Спільний графік однакового продукту та однакових витрат. Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми у коротко- та довгостроковому періодах. Межі розширення виробництва у короткостроковому періоді. Оптимальний шлях розвитку у довгостроковому періоді. Ізоквантна варіація факторів виробництва. Зміна цін на ресурси. Ефекти взаємозаміщення та випуску. Концепція X- фактора (X - ефективності).

Тема 8. Витрати виробництва

Частинна варіація факторів виробництва і функція витрат. Постійні та змінні витрати (сукупні та середні). Типовий характер зміни витрат у короткостроковому періоді. Закон неминучого зростання граничних витрат (зниження дохідності). Ізоквантна, пропорційна та частинна варіація факторів виробництва і функція витрат. Криві довгострокових витрат (сукупних і середніх) як такі, що огинають криві короткострокових витрат. Види кривих довгострокових середніх витрат. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Варіанти технологічного вибору підприємства в процесі вироблення довгострокової концепції розвитку. Оптимальна виробнича потужність (оптимальні обсяги випуску). Мінімально-ефективний розмір виробництва та структура ринку.

Тема 9. Ринкова пропозиція

Сутність поняття „пропозиція”. Закон пропозиції та його аргументація: ціна як ринковий стимул для виробництва; збільшення граничних витрат як стримувальний фактор збільшення обсягу виробництва тощо. Аналітична, таблична та гранична форми представлення пропозиції. Індивідуальна та ринкова пропозиція. Цінові та нецінові детермінанти пропозиції. Відмінності в поняттях „зміна в пропозиції” та „зміна обсягу пропозиції”. Зміщення кривої пропозиції під впливом нецінових детермінант. Методика обчислення рівня цінової еластичності пропозиції. Фактори, що впливають на еластичність пропозиції. Перехресна еластичність пропозиції та її вплив на стратегію товаровиробника.

Тема 10. Ринок досконалої конкуренції

Ознаки та умови досконалої конкуренції: автоматичність, відкритість, мобільність ресурсів, прозорість, однорідність товару тощо. Поняття ринкової рівноваги. Визначення рівноважної ціни та рівноважної кількості товару. Зрівноважувальна функція цін. Вплив змін попиту і пропозиції на стан рівноваги, рівноважну ціну та рівноважну кількість товару на ринку (зокрема, одночасно одно- або різноспрямовані). Деякі варіанти комбінації попиту та пропозиції: множинність рівноваги. Сталість ринкової рівноваги. Ринковий попит на продукцію підприємства за умов досконалої конкуренції. Графічне відображення попиту, середнього, граничного й сукупного виторгу підприємства. Максимізаційно-мінімізаційні цілі підприємства в короткостроковому періоді. Визначення оптимальних обсягів випуску: два підходи. Поведінка підприємства за умови зміни ринкової ситуації. Правила поведінки підприємства. Їх універсальність. Пропозиція підприємства в короткостроковому періоді, їх зв'язок з кривими витрат: графік галузевої пропозиції. Рухомість ринкового попиту і пропозиції. Звуження мотивації діяльності підприємства з одночасним розширенням можливостей маневрування ресурсами. Пропозиція підприємства у довгостроковому періоді. Крива ринкової пропозиції удовгостроковому періоді та можливі її конфігурації (галузі з постійними, зростаючими, спадними витратами і їх комбінаціями). Довгострокова рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки.

Тема 11. Монопольний ринок

Поняття "єдиний продавець", "ринкова (монопольна) влада" у вузькому та широкому розумінні. Ознаки "чистої" монополії: єдиний продавець, відсутність заміників товару, бар'єри для вступу конкурентів до монополізованого галузі. Різновиди монополії. Діагностування монопольної влади. Монопольний спосіб дій. Крива попиту у монополіста. Вибір монополістом ціни та обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Пропозиція монополіста та особливості її формування. Визначення монопольної ціни. Цінова диференціація та дискримінація. Рівновага підприємства-монополіста у довгостроковому періоді. Досягнення та утримання монополістом ринкової влади. Аналіз поведінки реальних монополій. Економічні наслідки монополізації галузі, і Порівняльна оцінка конкурентного та монопольного ринків. Потреба державного регулювання монополії, антимонопольна політика.

Тема 12. Олігополія

Нечисленність підприємств в олігополістичних галузях. Загальна взаємозалежність олігополіста. Однорідність або диференційованість продукту. Високі бар'єри для вступу до галузі. Асиметричність ринкової влади олігополістів. Олігополістична взаємозалежність та еволюція способу дій учасника ринку. Ринкові лідери та аутсайтери. Узагальнення моделей дуополії за Штакенсбергом. Моделі дуополії Курно та Бертрана як відображення ринкової поведінки початківця. Моделювання поведінки олігополістів за функціями їх реакції на ринкові зміни. Стратегія постійного співвідношення цін. Теорія ігор у моделюванні олігополії. Взаємозалежність олігополістів, цінові війни та схильність до змови. Таємні змови, мовчазні заходи та легальні угоди. Картелі. Нецінова конкуренція. Суспільна оцінка олігополістичного ринку. Ефективність олігополії порівняно з іншими ринковими структурами. Економічні наслідки олігополії. Можливості державного регулювання олігополії.

Тема 13. Ринок монополістичної конкуренції

Спільні риси та відмінності монополістичної конкуренції порівняно з досконалою конкуренцією та чистою

монополією. Кількість товаровиробників і диференціація виробів. Умови вступу до галузі. Нецінова конкуренція за даної ринкової структури. Еластичність попиту за монополістичної конкуренції. Прибутковість і збитковість підприємства у короткостроковому періоді. Визначення оптимального обсягу продажів і цінова політика. Умови досягнення та підтримання беззбитковості у довгостроковому періоді. Суть і передумови розвитку нецінової конкуренції. Поглиблення диференціації продукту: позитивні наслідки і загрози. Реклама товару. Вплив рекламної діяльності на обсяг продажу і витрат. Наслідки цінової конкуренції споживачів: діапазон споживчого вибору і витрати вільного часу. Позитивний і негативний аспекти рекламної пропаганди товарів. Надлишкова виробнича потужність, її наслідки для товаровиробника та суспільства в цілому.

Тема 14. Утворення похідного попиту

Попит на продукти та фактори виробництва. Ринки факторів виробництва, їх функції в економіці. Споживання факторів виробництва: цілі та обчислення. Граничний продукт виробничого ресурсу. Виробнича функція, витрати виробництва та попит на фактори виробництва. Вплив різновиду структури ринку товарів на похідний попит. Особливості поведінки підприємства-покупця на монополістичному та олігополістичному ринках факторів виробництва. Індивідуальний та галузевий попит на фактори виробництва. Функція похідного галузевого попиту. Зміна обсягу попиту та попиту в цілому. Цінова еластичність попиту на ресурс виробника. Аналіз залежності між ринком товару та ринком ресурсу щодо обсягів і цін, її графічне представлення. Монопольний ринок товару та ринок факторів виробництва. Функція монопольного похідного попиту, аналітичне та графічне представлення. Порівняння похідних попиту за монополії та за досконалої конкуренції. Порівняння граничного витрату та граничних витрат товаровиробника при споживанні одного фактору виробництва. Вартісний граничний продукт і ціна фактору. Умова довгострокової рівноваги підприємства з урахуванням похідного попиту.

Тема 15. Ринок праці

Функції ринків ресурсів в економіці. Споживання виробником факторів виробництва: цілі та обмеження. Граничний фізичний продукт ресурсу, методика його обчислення та графічна інтерпретація. Гранична дохідність ресурсу для різних виробників. Граничні витрати ресурсу та максимізація прибутку виробником. Попит на ресурси: зміна обсягу попиту та попиту в цілому. Цінова еластичність попиту на ресурс. Праця як фактор виробництва, її мобільність. Суть та особливості використання поняття "заробітна плата". Характеристики досконало конкурентного ринку праці. Граничний вигреш виробника від найму праці: обґрунтування рішення про найом. Попит окремого виробника на працю. Формування галузевого та ринкового попиту на працю. Еластичність пропозиції праці для галузей з різною динамікою витрат на виробництво. Обґрунтування вибору робітника щодо праці та відпочинку: інструментарій ординалістської теорії корисності. Ефект доходу і заміщення за зміни заробітної плати. Криві пропозиції праці, що "згинається в середину". Ринкова пропозиція послуг праці. Диференціація заробітної плати. Рівновага на ринку праці: двосекторна модель. Попит монополії на працю і монопольна рівновага. Моносонічний та олігополістичний ринки, їх особливості. Прийняття рішення про наймання на моносонічному ринку праці. Монопольна влада продавців праці. Контроль профспілок над пропозицією робочої сили, рівнем заробітної плати та продуктивністю праці. Двостороння монополія і визначення реального рівня заробітної плати. Дискримінація на ринках робочої сили. Проблеми еквівалентності праці.

Тема 16. Ринок капіталу

Капітал як ресурс приватного використання; форми капіталу. Рух капіталу і капітальні ((зонди. Поняття "позичковий процент". Вплив ставки позичкового процента на короткострокові інвестиційні проекти підприємств. Обґрунтування інвестиційних рішень у довгостроковому періоді. Часова перевага як економічна категорія. Гранична норма часової переваги, її графічна інтерпретація. Міжчасове бюджетне обмеження у результаті зміни ставки позичкового процента. Ринкова ставка позичкового процента. Однозначність її для позичальників і кредиторів. Вплив зміни ставки на рівноважний обсяг підприємницьких інвестицій. Поняття "поточна або дисконтована вартість", методика обчислення. Поточна вартість і ринкова ціна основних фондів. Обґрунтування інвестиційних рішень щодо придбання основних фондів. Ризик в інвестуванні та оцінка надійності вкладень.

Тема 17. Загальна рівновага конкурентних ринків

Часткова загальна рівновага. Необхідність визначення ринкової системи як цілого дослідження взаємодії та взаємозалежності її частин. Аналіз загальної рівноваги, його етапи. Ефект зворотного зв'язку. Система рівнянь загальної рівноваги за Вальрасом. Закон Вальраса. Необхідність і вигоди ринкового обміну. Порівняння граничних норм зміщення для пар товарів, що обмінюються. Діаграма Едварда. Ефективність при обміні. Крива контрактів. Парето-ефективний розподіл. Крива можливостей споживачів. Загальна рівновага за Парето. Розподіл виробничих ресурсів. Діаграма Еджворта. Крива виробничих контрактів. Парето-оптимальний розподіл ресурсів. Рівновага виробника на конкурентному ринку факторів виробництва. Крива виробничих можливостей та ефективність випуску. Ефективність на конкурентних ринках товарів. Сукупна (зведена) ефективність конкурентних ринків (при обміні, при використанні вкладень у виробництво, на ринку товарів). Причини обмеженої спроможності ринкового регулювання: наявність ринкової влади. Непрозорість ринків і неповна або асиметрична інформація, вплив зовнішніх ефектів, існування суспільно значущих благ, позаринкова діяльність суб'єктів ринку та неринкові механізми ринкової системи регулювання тощо. Оптимум і квазеооптимум ринкової системи. Теорія загальної рівноваги та політика у галузі економіки добробуту. Критерії оцінки добробуту.

Тема 18. Інституціональні аспекти ринкового господарства.

Сучасна економічна теорія права власності як сукупність санкціонованих норм поведінки. Трансформування власності та ринкові процеси. Загальні специфічні, інтерспецифічні ресурси фірми. Контрактна концепція фірми. Трансакційні витрати. Поняття про зовнішні ефекти. Суспільні та індивідуальні витрати (вигоди). Корежуючі податки та субсидії. Теорема Коуза. Забруднення навколишнього середовища. Роль держави у вирішенні екологічних проблем. Споживчі властивості громадських благ і загальнодоступність, неконкурентність та невиключеність. Попит на громадські блага та їх ефективний обсяг. Забезпечення громадськими благами: можливості ринку і держави.

Економіка праці

Тема 1. Об'єкт, предмет і завдання дисципліни

Праця і соціально-трудова відносина як об'єкти економічного дослідження. Праця як економічна категорія. Роль праці в розвитку людини та суспільства. Взаємозв'язок категорій "праця" та "соціально-трудова відносина". Соціально-трудова відносина як комплексна соціально-економічна категорія. Особливості дослідження предметної сфери дисципліни.

Тема 2. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства

Населення як суб'єкт економічних та інших суспільних процесів і явищ. Відтворення населення, його природний і механічний рух. Демографічна та соціальна мобільність населення. Кількісна оцінка процесу відтворення населення. Фактична і прогнозована чисельність населення. Демографічний розвиток України. Головні тенденції сучасних демографічних змін в країні, їх причини і вплив на функціонування ринку праці. Поняття працездатного віку, працездатності, працездатного населення, трудових ресурсів, економічно активного населення, економічно неактивного (пасивного) населення. Склад трудових ресурсів та ЕАН. Кількісна оцінка економічної активності населення. Поняття трудового потенціалу. Кількісні та якісні характеристики трудового потенціалу. Компоненти трудового потенціалу та його основні характеристики. Напрямки збереження і розвитку трудового потенціалу в Україні. Соціально-економічна характеристика трудових ресурсів. Показники кількісної та якісної оцінки трудових ресурсів. Соціально-економічний поділ трудових ресурсів України. Методи прогнозування, планування, розрахунку потреби в трудових ресурсах. Джерела поповнення трудових ресурсів. Баланс трудових ресурсів України. Схема балансу трудових ресурсів, його зміст та аналіз. Баланс ринку праці. Джерела формування ринку праці.

Тема 3. Соціально-трудова відносина як система

Соціальні відносина. Трудові відносина. Характеристика соціально-трудова відносин. Система соціально-трудова відносин. Сторони соціально-трудова відносин. Суб'єкти соціально-трудова відносин. Рівні соціально-трудова відносин. Предмет соціально-трудова відносин. Принципи та типи соціально-трудова відносин. Фактори формування та розвитку соціально-трудова відносин: розвиток суспільної праці та виробництва. Сутність якості трудового життя як критерію розвитку соціально-трудова відносин. Концепція якості трудового життя. Передумови, від яких безпосередньо залежить якість трудового життя. Система показників якості трудового життя. Концепція гідної праці. Система індикаторів (показників) кількісної оцінки гідної праці. Сутність та елементи суспільного регулювання процесу становлення соціально-трудова відносин в Україні. Система "державного патерналізму". Методи регулювання соціально-трудова відносин. Колективний трудовий спір (конфлікт) та його розв'язання. Негативні фактори формування нової моделі соціально-трудова відносин в Україні.

Тема 4. Соціальне партнерство

Ідея соціального партнерства: сутність, виникнення, розвиток, значення для суспільного прогресу. Різномірні угоди щодо соціально-економічних питань. Проблематика соціального партнерства. Представники інтересів зацікавлених сторін – посередники сторін в стосунках соціального партнерства (профспілки, підприємницькі об'єднання, держава). Принципи соціального партнерства. Організаційні аспекти взаємодії зацікавлених сторін в системі відносин соціального партнерства. Сутність підприємницьких об'єднань в суспільстві. Система загальних та специфічних цілей підприємницьких об'єднань. Види об'єднань. Система участі підприємницьких об'єднань у формуванні та регулюванні стосунків соціального партнерства. Профспілки: сутність, виникнення, розвиток, особливості. Специфіка розвитку профспілкового руху в період становлення ринкових відносин в Україні. Роль та функції профспілок у сучасному суспільстві. Коло економічних інтересів профспілок в системі соціального партнерства. Держава як носій суспільного бачення проблеми соціального партнерства. Роль держави у створенні та регулюванні системи соціального партнерства. Механізми державного регулювання системи соціального партнерства. Поняття соціального діалогу. Правове та організаційне забезпечення формування та функціонування системи соціального діалогу в Україні. Індивідуальний трудовий договір (контракт): поняття, структура, особливості укладання. Колективний договір. Міжнародний досвід державного регулювання стосунків в сфері соціального партнерства. Основні моделі регулювання соціально-трудова відносин методами соціального партнерства.

Тема 5. Ринок праці в економічній системі

Ринок праці як підсистема ринкової економіки, його взаємозв'язок з ринками капіталів, товарів та послуг, житла, інформації, землі, цінних паперів тощо. Роль та значення ринку праці. Поняття "ринок праці", "ринок робочої сили" та "ринок робочих місць". Особливості товару "робоча сила". Соціальні та економічні аспекти в характеристиці робочої сили. Елементи ринку праці: попит, пропозиція, ціна робочої сили. Різниця між сукупним і поточним ринками праці та їх елементами. Складові механізми функціонування сучасного ринку праці: суб'єкти, інструменти та засоби впливу. Оцінка дії факторів попиту і пропозиції праці. Функції сучасного ринку праці: суспільного поділу праці, інформаційна, посередницька, ціноутворююча, стимулююча, регулююча, оздоровлююча. Умови ефективного

функціонування ринку праці. Необхідність сегментації ринку праці для дослідження його тенденцій і проблем розвитку. Теорія двоїстості ринку праці. Сегментація ринку праці за різними ознаками і загальна характеристика розвиненості окремих сегментів. Класичний, неокласичний, кейнсіанський, монетаристський, інституціоналістський та марксистський підходи до аналізу ринку праці. Актуальність окремих положень економічних шкіл відносно ситуації на національному ринку праці. Визначення моделі розвитку ринку праці України. Зарубіжні моделі ринку праці. Японська модель ринку праці. Модель ринку праці США. Шведська модель ринку праці. Інфраструктура ринку праці та її елементи. Структура і функції державної служби зайнятості України. Історичні передумови виникнення ринку праці. Етапи формування ринку праці в Україні та їх основні особливості. Риси сучасного етапу формування вітчизняного ринку праці.

Тема 6. Зайнятість населення і безробіття

Економічний, соціальний і правовий зміст зайнятості. Поділ трудових ресурсів в залежності від способу і механізму зайнятості. Класифікація видів і форм зайнятості. Аналіз продуктивної зайнятості. Концепції повної та глобальної, примусової і добровільної зайнятості. Необхідність і зміст регулювання зайнятості населення на державному, регіональному і виробничому рівнях. Основні напрямки державної політики в галузі зайнятості населення. Принципи державної політики зайнятості. Активні та пасивні методи й заходи регулювання зайнятості. Законодавство України про зайнятість. Переваги гнучких форм зайнятості та використання робочого часу на підприємстві. Програми сприяння зайнятості, їх зміст і джерела фінансування. Роль Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття у регулюванні зайнятості. Поняття і причини безробіття. Характеристика основних видів безробіття. Природна норма безробіття. Закон Оукена. Безробіття та інфляція. Оцінка рівня зайнятості та безробіття. Показники оцінки рівня зайнятості та безробіття. Причини неточного визначення рівня безробіття. Рівні зайнятості та безробіття населення України. Система заходів державного регулювання щодо захисту трудових прав у період економічної кризи. Допомога по частковому безробіттю.

Тема 7. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин

Сутність та мета створення МОП. Основні завдання МОП та пріоритети її діяльності. Структура МОП та сутність діяльності її органів. Конференції праці. Адміністративна рада МОП. Міжнародне та регіональні бюро праці МОП. Консультативні групи та інші структури МОП. Методи роботи МОП. Міжнародне технічне співробітництво. Дослідницька та видавнича діяльність МОП. Розробка конвенцій і рекомендацій та контроль за їх застосуванням. Основні конвенції МОП. Міжнародні трудові норми. Основні сфери організаційно-практичної діяльності МОП. Сприяння зайнятості. Професійна підготовка. Створення робочих місць та розвиток підприємств. Програма відновлення та реагування на кризи. викорінення дитячої та примусової праці, рівність та усунення дискримінації, соціальний захист, умови праці та безпека на робочих місцях. Історія співпраці МОП та України. Сучасні аспекти взаємодії МОП та України. Участь України в міжнародних конвенціях та угодах.

Тема 8. Організація праці

Поняття організації праці. Основні завдання і напрямки організації праці. Наукова організація праці. Сутність і значення процесів суспільного поділу і кооперування праці, їх взаємозв'язок і взаємозалежність. Поділ і кооперування праці на підприємстві, їх форми. Основні вимоги до поділу праці та правила, за якими він проводиться. Виробнича бригада. Основні правила раціональної організації праці. Форми організації праці. Колективні форми організації праці та їх різновиди. Передумови застосування колективних форм організації праці. Поняття робочого місця, робочої зони. Класифікація робочих місць. Зміст організації робочого місця. Спеціалізація та оснащення робочих місць. Елементи оснащення робочих місць. Просторове планування робочого місця.

Тема 9. Нормування праці

Поняття нормування праці, його основні завдання та складові елементи. Предмет та об'єкт нормування праці. Врахування у нормуванні праці технічних, психофізіологічних, соціальних та економічних факторів. Роль норм праці в управлінні виробничими і соціальними процесами на підприємстві. Державне регулювання нормування праці в Україні. Робочий час, його склад і структура. Фонд робочого часу. Нормовані і ненормовані витрати робочого часу. Перекривний і неперекривний час. Характеристика і класифікація норм праці. Методика розрахунку основних видів норм праці. Сфера застосування різних норм праці. Призначення та класифікація нормативів з праці. Види нормативних матеріалів з праці. Аналітичні і сумарні методи нормування праці, їх різновиди. Умови застосування різних методів нормування. Методи вивчення ефективності використання робочого часу. Хронометраж, його призначення і види. Фотографія робочого часу, її види, зміст та особливості проведення. Фотохронометраж, його призначення і сфера застосування. Порядок проведення спостереження та обробки даних. Показники оцінки ефективності використання робочого часу.

Тема 10. Персонал підприємств та система управління ним

Персонал підприємства як об'єкт управління, його склад за групами і категоріями працівників. Використання класифікатора професій в управлінні персоналом. Значення класифікації персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією для ефективної діяльності суб'єкту господарювання. Професійна компетентність та її складові. Основні види структури персоналу підприємства: організаційна, функціональна, компетентно-правова, соціальна, штатна. Критерієм оптимальності структури персоналу Суб'єкти управління персоналом. Мета і завдання управління персоналом. Склад функціональних підсистем системи управління персоналом підприємства та їх характеристика. Алгоритм управління персоналом. Поняття процесу планування персоналу та його основні етапи.

Особливості визначення потреби в різних категоріях персоналу в довгостроковому і поточному періодах. Методика планування чисельності різних груп персоналу основної діяльності. Баланс робочого часу одного середньооблікового робітника: методика розробки і сфера практичного використання. Явочний та обліковий склад працівників. Штатний розпис. Додаткова потреба в кадрах. Принципи та етапи формування персоналу. Процедура прийому на роботу. Значення та інформаційна наповненість посадової інструкції. Методи залучення кандидатів на вакантні робочі місця. Схема відбору кандидатів. Просування персоналу.

Тема 11. Управління продуктивністю

Поняття продуктивності й продуктивності праці, їх взаємозв'язок. Коло показників факторної та загальної продуктивності. Поняття, принципи та етапи управління продуктивністю. Модель "пастки" низької продуктивності. Наслідки від зростання і зниження продуктивності. Фактори низької продуктивності в сучасних умовах господарювання вітчизняних підприємств. Порівняльна характеристика різних методів вимірювання продуктивності. Зміст і переваги багатофакторної моделі вимірювання продуктивності. Методи вимірювання продуктивності праці, що використовуються на підприємствах. Показники продуктивності праці і залежність між ними. Натуральний і умовно-натуральний методи вимірювання продуктивності праці, їхні переваги і недоліки. Трудовий метод вимірювання продуктивності праці і сфера його застосування. Трудомісткість та її види. Вартісний метод вимірювання продуктивності праці, його різновиди, переваги і недоліки. Використання валової, товарної, реалізованої, чистої продукції для вимірювання продуктивності праці. Переваги вимірювання продуктивності праці на основі чистої продукції (доданої вартості). Показники оцінки рівня продуктивності праці, взаємозв'язок між ними. Розуміння резервів зростання продуктивності праці та їх класифікація. Комплексний аналіз резервів продуктивності праці. Природні й суспільні умови підвищення продуктивності праці. Взаємозв'язок факторів і резервів продуктивності праці. Макроекономічні та внутрішньовиробничі фактори підвищення продуктивності праці. Методика планування продуктивності праці за факторами її підвищення.

Тема 12. Вартість робочої сили

Вартість робочої сили та її формування. Ціна робочої сили. Чинники, які впливають на величину вартості робочої сили. Вартість життя та її показники, особливості та проблеми у їх використанні. Прожитковий мінімум. Мінімальний споживчий бюджет. Мінімальні рівні заробітної плати і пенсії. Стратегія подолання бідності та її складові. Бідність, глибина бідності, межа бідності, крайня форма бідності, рівень бідності. Особливості бідності в Україні. Умови подолання бідності. Види доходів та їх диференціація. Структура доходів домашніх господарств (сімей). Грошові та натуральні доходи. Трудові і нетрудові доходи. Диференціація доходів. Напрямки використання доходів населення. Тенденції зміни доходів населення за напрямками їх використання. Міжнародна класифікація витрат на робочу силу. Структура вартості робочої сили. Заробітна плата (тарифний заробіток, посадовий оклад, преміальні виплати, надбавки, доплати). Натуральні виплати (харчування, витрати на житло тощо). Витрати роботодавців на соціальний захист. Фактори, що впливають на наявність, величину і структуру соціальних виплат. Діюча в Україні система загальнообов'язкового державного страхування. Розміри та порядок стягнення єдиного страхового внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Добровільні та договірні внески в систему соціального забезпечення і приватне страхування. Податки на заробітну плату, на дохід тощо. Прибутковий податок: визначення розміру. Сутність та порядок застосування податкової соціальної пільги. Концепція людського капіталу. Поняття людського капіталу підприємства, його оцінка. Інвестиції в людський капітал: сутність та основні види. Етапи аналізу ефективності інвестицій в людський капітал.

Тема 13. Заробітна плата

Соціально-економічна сутність заробітної плати. Взаємозв'язок рівня заробітної плати з рівнем цін, продуктивністю, структурою виробництва, доходами і прибутками. Структура заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата. Функції заробітної плати і принципи її організації. Суб'єкти організації оплати праці. Механізм організації оплати праці. Елементи організації заробітної плати на підприємстві. Тарифна система оплати праці та її елементи: довідники кваліфікаційних характеристик, тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів. Фактори визначення місячної тарифної ставки робітника 1-го розряду. Диференціація мінімальної тарифної ставки. Єдині тарифні сітки: варіанти і принципи побудови. Єдина тарифна сітка розрядів і коефіцієнтів по оплаті праці працівників установ, закладів і організацій бюджетної сфери. Форми і системи оплати праці. Критерій вибору форм і систем оплати праці. Суть тарифно-договірного регулювання заробітної плати. Переговори сторін як головний метод тарифно-договірного регулювання заробітної плати. Регулювання заробітної плати на державному (національному), галузевому (міжгалузевому), регіональному і виробничому рівнях. Зміст тарифних угод різного рівня регулювання.

Тема 14. Аналіз, звітність, аудит у сфері праці

Цілі статистики та збирання інформації в сфері зайнятості та трудових відносин. Основні розділи статистики праці. Основні елементи національної статистичної (інформаційної) інфраструктури. Класифікації галузей, професій та статусу зайнятості, що використовуються у міжнародній практиці. Основні джерела інформації про трудову діяльність. Адміністративна статистика. Аудит в трудовій сфері: сутність, об'єкт, цілі. Система показників аудиту трудової сфери. Основні аспекти аудиту в трудовій сфері: організаційно-технологічний, соціально-психологічний, економічний. Основні етапи аудиту: підготовчий, збирання, обробка та аналіз інформації. Ефективність аудиту в трудовій сфері. Значення та завдання аналізу забезпеченості трудовими ресурсами підприємства. Джерела його інформації. Оцінка кваліфікаційного рівня персоналу та змін у його складі за віком, стажем, освітою. Вивчення динаміки показників та причин плінності кадрів. Система показників, що характеризують повноту використання

трудова ресурсів на підприємстві. Порядок визначення надпланових цілодобових і внутрішньозмінних витрат робочого часу та непродуктивних його витрат. Об'єктивні та суб'єктивні причини їх утворення. Значення та завдання аналізу фонду оплати праці. Визначення абсолютного та відносного відхилення по фонду оплати праці. Причини змін змінної та постійної заробітної плати. Аналіз рівня оплати праці з урахуванням інфляції. Дослідження співвідношення між темпами росту продуктивності праці та рівня її оплати.

Планування діяльності підприємства

Тема 1. Сутність планування та особливості його здійснення на підприємстві

Сутність планування. Планування в термінах загальнополітичного, соціального, економічного і культурного середовища, де воно здійснюється. Планування як розумовий процес. Соціальний аспект планування. Взаємозалежність розумового та соціального процесів у плануванні. Синтез макро- і мікропідходів до планування; узгодження ймовірного і бажаного майбутнього. Сучасний методологічний підхід до планування як діяльності, що орієнтована на прийняття рішень за умови обмеженості економічних ресурсів та альтернативності їх використання. Філософські концепції планування. Загальна характеристика трьох філософських концепцій планування: формальної, інкрементальної та системної. Формальне планування, його суть, передумови, сфера використання. Можливість структурування складних проблем та пошук відповідного статистичного методу чи техніки моделювання для планування. Обмеженість формального планування. Інкрементальне планування як антитеза формального. Визначення форми й суті планування відповідно до тих обставин, в яких воно здійснюється. Визначення динамізму проблем, довіра до людських знань та інтуїції. Спрощення та над упущення інкрементальних моделей. Системний підхід до планування як синтез двох попередніх. Основна мета системного планування. Взаємодія із зовнішнім середовищем за умови його невизначеності та непередбаченості в системному моделюванні. Кількісні та якісні методи ідентифікації критеріїв і вибору плану. Планування як безперервний процес. Раціональний вибір у плануванні. Раціональність як засіб аргументації допусків і висновків. Раціональний вибір, його різновиди. Технічний та економічний вибір мікросистеми. Багатоаспектність і поєднання проблем планування, їх мета і раціональність. Пріоритетність різних критеріїв раціонального вибору обґрунтування рішень. Загальні і спеціальні методи планування, їх характеристика.

Тема 2. Система планів підприємства

Система планів підприємства: зміст, особливості, взаємозв'язки. План як документ, результат планування. Різновиди планів. Техніко-економічне й оперативне планування, їх спільні риси та відмінності. Стратегічне і поточне планування: суть, особливості, взаємозв'язок, відмінності. Відображення реальних умов, наявних людських і фінансових ресурсів у поточних планах. Безперервність планування. Зміст і структура поточного плану. Основні сфери діяльності підприємства і структурна побудова поточного плану. Основні розділи плану та показники, їх загальна характеристика. Функції поточного плану: координація діяльності підрозділів, мотивація, управління виробництвом тощо. Поняття короткострокового та довгострокового періодів у діяльності підприємства, їх вплив на зміст та способи розробки планів. Методи та інструментарій розробки планів. Загальна характеристика методичних підходів до обчислень планових показників. Вибір альтернативних варіантів планів. Узгодження наявних ресурсів і потреби в них. Варіації факторів виробництва й оптимальний стан підприємства. Інформаційна база планування. Інформація як основа обґрунтування планових рішень. Надійність інформації, її вплив на точність плану та ступінь досягнення поставленої мети. Організація інформаційного процесу: накопичення, обробка, передача. Особливості прийняття рішень за неточної (неповної) інформації. Інформаційні технології у плануванні. Порядок розробки планів. Загальна процедура планування, її етапи. Логіка розробки системи внутрішньофірмових планів. Організаційні форми планування. Розподіл повноважень в організації, яка планує. Функції і структура планової команди. Особисті якості плановика. Організаційна культура планування і засоби для її підвищення.

Тема 3. Планування збуту і виробництва продукції

Зміст та призначення маркетингових досліджень. Економічний план споживання як основа планування збуту продукції широкого вжитку. Особливості планування збуту продукції промислового призначення. Система показників маркетингових досліджень, їх характеристика. Розробка плану збуту і контролю продукції. Порядок розробки плану і контролю продукції. Вартісні показники збуту, методика їх обчислення. Обчислення витрат на реалізацію. Розрахунки часткових збутових витрат за місцем їх виникнення. Обґрунтування рішень про стимулювання (селекцію) та обмеження (елімінацію) збуту. Планування реклами. Комунікаційна політика у здійсненні планів збуту і контролю продукції. Методи обчислення витрат на рекламу. Планування і контроль обсягів робіт і розподіл коштів рекламного бюджету. Обґрунтування вибору рекламних засобів. Особливості планування і контролю рекламної діяльності стосовно товарів широкого вжитку і стосовно промислових товарів. Виробнича програма підприємства, її зміст та основні завдання. Поняття виробничої програми, її структура. Основні завдання плану і контролю виробництва продукції, зв'язок з іншими розділами поточного плану та вибраною стратегією. Показники плану і контролю, їх різновиди, зміна ролі вартісних показників у системі планування та контролю, оцінки діяльності підприємства в історичному ракурсі розвитку національної економіки. Формування плану виробництва продукції. Особливості розробки виробничої програми як етапу стратегічного та довгострокового планування і контролю. Державний контракт і державне замовлення, їх роль у формуванні виробничої програми підприємства. Поняття номенклатури й асортименту продукції. Методика розрахунку товарної та валової продукції. Визначення оптимальних розмірів незавершеного виробництва. Календарний розподіл виробничої програми у плановому періоді. Вимоги до календарного розподілу. Вплив угод із замовниками на оптимальність розподілу. Скорочення

номенклатури виробів, що виготовляються одночасно, як основний критерій раціональності. Оптимізація виробничої програми.

Тема 4. Оперативно-календарне планування

Зміст, мета і завдання оперативно-календарного планування і контролю (ОКПК). Суть ОКПК, його мета і завдання. Зв'язок оперативно-календарного і техніко-економічного планування та контролю. Роль ОКПК у забезпеченні ритмічного виробництва. Основні терміни і поняття ОКПК. Поняття об'ємного і календарного планування: виробнича програма підприємства і його підрозділів, узгодженість виробничих потужностей, структура фондів робочого часу і завантаження обладнання, величина незавершеного виробництва тощо. Основні терміни оперативно-календарного планування і контролю: тривалість і структура виробничого циклу, планово-обліковий період, періодичність виробництва залежно від величини партії деталей. Різновиди календарних планів (циклограма, план-графік, стандарт-план тощо). Календарно-планові нормативи в оперативному плануванні і контролі. Склад елементів, що характеризують систему ОКПК. Планово-облікові і контрольні-облікові одиниці, їх різновиди. Календарно-планові нормативи (періодичність і розмір партії деталей, тривалість і структура виробничого циклу, випередження щодо запуску і випуску). Форми доведення планового завдання і подання звіту про його виконання. Системи ОКПК на підприємстві. Класифікація систем ОКПК. Загальна характеристика, переваги і недоліки подетальних, по комплексних і позамонових систем, а також їхніх різновидів. Оцінка якості систем ОКПК; галузі їх раціонального застосування.

Тема 5. Планування матеріально-технічного забезпечення

Зміст і основні завдання плану і контролю. Програмне планування і специфікації як основа для складання плану і контролю матеріально-технічного забезпечення. Диференційованість виробничої програми і стандартизація за принципом агрегування. Основні показники плану і контролю, порядок їх розробки. Об'єкти нормування. Зведений план матеріально-технічного забезпечення і матеріальний баланс: зміст, структура і методика розрахунків. Планування і контроль потреби в сировині і матеріальних ресурсах. Методика обчислення потреби в ресурсах. Особливості визначення обсягу потреби щодо основних матеріалів, напівфабрикатів і допоміжних матеріалів, які нормуються стосовно окремих виробів. Планування і контроль потреби в матеріалах для допоміжних і обслуговуючих процесів. Запаси і їх регулювання. Види запасів; методика обчислення розмірів страхового, поточного, підготовчого та сезонного запасів. Система "максимум-мінімум" у плануванні та регулюванні запасів. Система "вчасно" (IT) і її доцільність. Прискорення реакції системи виробництва на якісні й кількісні зміни ринкового попиту. Визначення обсягів замовлень і планування зовнішніх перевезень. Методичні підходи до визначення оптимального розміру партії закупки. Витрати на закупку залежно від величини партії. Зберігання ресурсів і оптимізація замовлень. Вибір транспортних засобів для зовнішніх перевезень, коригування обсягів замовлень з урахуванням витрат та термінів доставки.

Тема 6. Планування виробничої потужності підприємства

Виробнича потужність підприємства і фактори, що її визначають. Поняття виробничої потужності. Різновиди виробничої потужності – вхідна, вихідна, середньорічна – методи їх обчислення. Баланс виробничої потужності. Фактори, що визначають виробничу потужність підприємства, особливості їх впливу. Показники використання виробничої потужності. Поняття: "вузьке місце", "провідна ланка", "пропорційність", "пропускна здатність обладнання". Методика обчислення виробничої потужності. Вихідні дані, необхідні для визначення виробничої потужності. Розрахунок виробничої потужності для умов однономенклатурного масового виробництва. Методика визначення виробничої потужності для умов багатнономенклатурного одиничного або дрібносерійного виробництва. Динаміка виробничої потужності: функціональний аспект. Лімітовані фактори виробництва та вибір можливих варіацій поєднань. Заміщеність факторів та ліквідація диспропорцій виробничих потужностей підрозділів підприємства. Здатність виробничих факторів до розподілу, її вплив на планування і контроль ресурсного забезпечення виробництва.

Тема 7. Планування потреби в персоналі

Потреба підприємства у трудових ресурсах, основи її планування. Основні проблеми підприємства, зв'язані з фактором "праця". Добір кадрів. Планування і контроль фонду робочого часу. Оплата праці. Основні показники плану, порядок його розробки. Планування і контроль чисельності і складу працюючих. Осмислення показників трудомісткості робіт, визначення норм і нормативів обслуговування виробничого процесу. Визначення чисельності робітників окремих категорій. Планування і контроль продуктивності праці. Обчислення показників продуктивності (виробітку), їх місце в обґрунтуванні потреби в робітниках. Визначення потреби в спеціалістах та менеджерах.

Тема 8. Планування коштів на оплату праці

Оплата праці. Показники плану, що характеризують оплату праці: сукупні та середні. Методи обчислення фондів оплати праці для різних категорій працюючих за різних систем та форм оплати праці. Матеріальне стимулювання працівників. Система премій за результати роботи; визначення розміру премій. Методи розподілу прибутку: часткова участь у капіталі та трудовий внесок.

Тема 9. Планування витрат виробництва

Зміст плану і контролю та порядок їх розробки. Основне призначення плану і контролю витрат виробництва, його завдання; взаємозв'язок з іншими планами в системі внутрішньофірмового планування. Послідовність розробки

механізму планування і контролю. Основні показники плану і контролю, їх загальна характеристика та взаємозумовленість. Калькулювання собівартості продукції. Планова калькуляція, її зміст і завдання. Методика калькулювання собівартості продукції. Особливості калькулювання в різних галузях виробництва. Калькулювання за методом "покриття витрат". Обчислення собівартості товарної продукції. Планування і контроль та розподіл непрямих витрат. Кошториси витрат на експлуатацію та обслуговування устаткування, загальногосподарських та загальногосподарських витрат, їх склад. Методика складання кошторисів непрямих витрат. Методи розподілу непрямих витрат при калькулюванні, їх поширення. Необхідність уточнення величини непрямих витрат на одиницю продукції, що випускається.

Складання кошторису витрат на виробництво. Суть кошторису, його призначення і структура. Методика основних розрахунків у кошторисі. Матрична таблиця узгодження кошторису витрат і собівартості товарної продукції. Узгодження витрат підрозділів основного та допоміжного виробництва. Обчислення собівартості валової, товарної та реалізованої продукції. Показники планування і контролю зниження собівартості продукції і сфера їх застосування. Методика обчислення зниження витрат виробництва за різними факторами.

Тема 10. Фінансове планування на підприємстві

Зміст і завдання фінансового плану і контролю на підприємстві. Фінансовий план як картина очікуваного стану підприємства. Основна мета і завдання фінансового плану і контролю, їх структура. Порядок розробки плану. Планування і контроль потреби у фінансових засобах. Визначення потреби в основних та оборотних коштах, обґрунтування вибору форми скорочення потреби у капіталі (лізинг, факторинг тощо). Планування і контроль потреби в кредитних ресурсах, забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства. Планування і контроль прибутковості підприємства. Пасивна й активна стадії складання плану з прибутку, їх зміст, відмінності. Прибуток від реалізації продукції і балансовий прибуток, методика їх розрахунку. Розподіл отриманого прибутку. Методи оптимізації грошових потоків підприємства. Показники прибутковості, методика їх обчислення. По факторній розрахунки зміни рентабельності виробництва. Баланс підприємства, його структура. Плановий баланс підприємства, його основне призначення. Активи та пасиви балансу. Характеристика їх складових. Обчислення основних показників балансу. Оцінка фінансового стану підприємства на основі балансу доходів і видатків. Процентний та відносний методи обробки балансу.

Тема 11. Планування організаційно-технічного розвитку

Завдання і зміст плану організаційного і технічного розвитку. Система показників технічного й організаційного розвитку, методика їх розрахунку. Порядок розробки плану. Обчислення приросту прибутку (економії) від впровадження інноваційних заходів. Обґрунтування напрямків розвитку; взаємозв'язки в системі внутрішньофірмового планування і контролю. Планування і контроль інвестицій. Визначення прибутковості об'єктів інвестування. Методичні підходи: обчислення дисконтованої вартості капіталу, внутрішньої процентної ставки, ануїтетів. Динамічне обчислення інвестицій та нові виробничі технології. Критерії вибору інвестицій. Вибір за умови визначеності. Прибутковість майбутніх інвестицій. Вибір за умови невизначеності. Ризик інвестицій. Фінансування за допомогою позичкового капіталу. Кредитне фінансування розвитку підприємства, його суть. Дія фінансового важеля ("ліверідж-ефект"); переваги і загрози для підприємства-кредитора. Довгострокове державне та іноземне кредитування підприємств, встановлення прийнятних умов та термінів повернення коштів. Короткострокове кредитування та обчислення його вигідності.

Тема 12. Бізнес-планування

Бізнес-план, його призначення і зміст. Особливості економічного обґрунтування рішень, що приймаються в процесі створення нового підприємства. Основні вимоги до змісту, структури та порядку розробки бізнес-планів. Загальна характеристика основних розділів бізнес-плану. Обґрунтування доцільності випуску нової продукції. Характеристика основних якостей продукції, її переваг перед існуючими. Планування і контроль орієнтованих витрат, ціни та обсягу продажу продукції. План маркетингу: розповсюдження продукції, реклами і порядок ціноутворення. Планування і контроль виробництва продукції. Обґрунтування виробництва розрахунками виробничої потужності, матеріальними ресурсами. Планування і контроль витрат на виробництво продукції, їх динаміки в період освоєння. Планування і контроль добору кадрів, оплата їхньої праці. Планування і контроль фінансів нового підприємства. Методика планування і контролю досягнення беззбитковості виробництва. План реалізації продукції, складання балансів. Розробка плану одержання коштів та повернення позик.

C. LIST OF COMPETENCIES AND STUDIES TARGETED RESULTS / ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Загальні
компетентності (ЗК)

ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії.
ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК9. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.
ЗК11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

<p>Спеціальні (фахові) компетентності (ФК)</p>	<p>ФК1. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.</p> <p>ФК2. Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища та здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами.</p> <p>ФК4. Вміння визначати функціональні області організації та зв'язки між ними.</p> <p>СК7. Здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення з обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.</p> <p>ФК11. Здатність аналізувати поведінку ринкових суб'єктів та визначати особливості функціонування ринків.</p> <p>ФК12. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення, самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.</p> <p>ФК14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.</p> <p>ФК5. Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.</p> <p>ФК9. Здатність прогнозувати на основі стандартних теоретичних та економетричних моделей соціально-економічні процеси.</p> <p>ФК12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.</p> <p>ФК13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.</p>
<p>Програмні результати навчання (ПРН)</p>	<p>ПР5. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).</p> <p>ПР8. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.</p> <p>ПР10. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.</p> <p>ПР11. Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин.</p> <p>ПР1. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.</p> <p>ПР2. Відтворювати моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в соціально-економічній сфері, пропагувати ведення здорового способу життя.</p> <p>ПР3. Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки,</p> <p>ПР4. Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем, демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.</p> <p>ПР9. Знати вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної і правової держави.</p> <p>ПР6. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.</p>

D. EXAM FORM / ФОРМА ПРОВЕДЕННЯ ВИПРОБУВАННЯ

Фахове випробування проводиться за допомогою тестової перевірки знань, що формують уміння (компетенції та результати навчання), зазначені в освітній програмі та освітньо-кваліфікаційній характеристиці бакалавра.

Фахове випробування проводиться в письмовій формі у відповідності з нормами чинного законодавства, Правилами прийому до Державного університету економіки і технологій та Положенням про організацію прийому на навчання до Державного університету економіки і технологій на рівень вищої освіти «магістр» у формі тестування за білетами. Для проведення вступного випробування створюється фахова атестаційна комісія. Білет вступного випробування містить 30 питань (по 10 питань кожного рівня складності). Час тестування - 3 астрономічні години

(180 хвилин).

До участі у фаховому випробуванні допускається вступники, які дотрималися усіх норм і правил, передбачених чинним законодавством України, Правилами прийому до Державного університету економіки і технологій та Положенням про організацію прийому на навчання до Державного університету економіки і технологій на рівень вищої освіти «магістр».

E. BASIC LITERATURE (OBLIGATORY TEXTBOOKS) / ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА (ОБОВ'ЯЗКОВІ ПІДРУЧНИКИ)

1. Базилевич В. Д. Мікроекономіка: Підручник / Базилевич В. Д. – К.: Знання, 2007. – 677с.
2. Косік А.Ф. Мікроекономіка: навчальний посібник/ Косік А.Ф., Гронтковська Г.Е. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 416 с.
3. Лісовий А.В. Мікроекономіка: навч. посібн./ Лісовий А.В. – Київ: ЦУЛ, 2003. – 192 с.
4. Макконнелл К.Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика: в 2 т. / Макконнелл К.Р., Брю С.Л.; [пер. с англ. 2-го изд.] — М.: Республика, 1992. — Т. 1. — 399 с; Т. 2. — 400 с.
5. Микроэкономика: теория и практика: учебник / Хамидов О. Х., Шайкан А. В., Маманазаров А. Б. и др.; под ред. О. Х. Хамидова. – Бухара: OKTAN PRINT, 2020. – 452 с. – режим доступу <https://www.oktanprint.cz/p/mikroekonomich-theory/>
6. Мініна О.В. Мікроекономіка: навч. посібн./ Мініна О.В., Базилінська О.Я. – К.: «Центр навчальної літератури» 2004. – 351 с.
7. Нуреев Р.М. Курс микроэкономики: учеб. для вузов./ Нуреев Р.М. — М.: Издат. группа «НОРМА- ИНФРА. М», 2005 — 576 с.
8. Самюелсон Пол А. Мікроекономіка / Самюелсон Пол А., Нордгуаз Вільям Д.; [пер. з англ. С. Панчишина]. — К.: Основи, 1998. —676 с.
9. Буряк П.Ю. Економіка праці й соціально-трудова відносини : [навч. посіб.] / Буряк П.Ю., Карпінський Б.А., Григор'єв М.І.– К.: Центр навчальної літератури, 2004.-440 с.
8. Гриньова В.М. Економіка праці та соціально-трудова відносини : [навч. посіб.] / В.М. Гриньова, Г.Ю. Шульга. - К. : Знання, 2010. - 310 с.
9. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини : [підруч.] / О.А. Грішнова. - [3-є вид., виправл. і доповн.]. - К. : Знання, 2007. - 559 с.
10. Економіка праці та соціально-трудова відносини : [підруч.] / [А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.] ; за наук. ред. АМ. Колота. - К. : КНЕУ, 2009. - 711 с.
11. Калина А.В. Економіка праці : [навч. посіб.] / А.В. Калина. - К. : МАУП, 2004. - 274 с.
12. Калина А.В. Организация и оплата труда в условиях рынка (аспект эффективности) : [уч. пособ.] / А.В. Калина. - [4-е изд., стереотип.]. – К. : МАУП, 2003. - 312 с.
13. Колот А.М. Мотивация персонала : [підруч.] / А.М. Колот. - К. : КНЕУ, 2005. – 337 с.
14. Іванова В.В. Планування діяльності підприємства: [навч. посіб.] / В.В. Іванова – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 427 с.
15. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. [Підручник] / О.О. Орлов. – К.: Скарби, 2002. – 336 с.
16. Организация та планування діяльності підприємств: [науково-метод. посіб.] / Під ред. Сологуб О.П.– К.: Видавничий дім "Корпорация", 2005. – 432 с.
17. Организация і планування виробництва : [навч. посіб.] /За заг. ред.. В.К.Костюка – К.: Університет «Україна», 2006. – 331 с.
18. Пасічник В.Г. Планування діяльності підприємства: [навч. посіб.] / В.Г. Пасічник, О.В. Акіліна – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 256 с.
19. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: [навч. посіб.] / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб 2-е вид. – К. : Каравела, 2005. – 312 с.
20. Семенов Г.А. Организация і планування на підприємстві: [навч. посіб.] / Г.А. Семенов., В.К. Станчевский – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 528 с.

F. COMPLEMENTARY LITERATURE / ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Нуреев Р. М. Курс микроэкономики: [учеб. для вузов] / Р.М. Нуреев. — 2-е изд., изм.— М.: Издат. группа НОРМА-ИНФРА. М, 2005 — 576 с. Косік А.Ф. Мікроекономіка: [навч. посіб.] / А.Ф. Косік, Г.Е. Гронтковська. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 416с.
2. Горобчук Т.Т. Мікроекономіка. [навч. – метод. посіб.] / Т.Т. Горобчук. – М.: ЦУЛ, 2002.
3. Нормативно-правова база. Кабінет Міністрів України <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/antikorupcijna-diyalnist/normativno-pravova-baza>
4. Короткий курс лекцій з дисципліни «Мікроекономіка в питаннях і відповідях» https://studme.com.ua/1319100413483/ekonomika/mikroekonomika_v_voprosah_i_otvetah_.htm
Микроэкономика: теория и практика: учебник / Хамидов О. Х., Шайкан А. В., Маманазаров А. Б. и др.; под ред. О. Х. Хамидова. – Бухара: OKTAN PRINT, 2020. – 452 с. – режим доступу <https://www.oktanprint.cz/p/mikroekonomich-theory/>
5. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір : [монографія] / за ред. Е.М. Лібанової. / Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України, Прогр. розв. ООН в Україні. - К., 2008. - 316 с.
6. Шевченко Л.С. Ринок праці: сучасний теоретико-економічний аналіз : [монографія] / Л.С. Шевченко. – Х. : Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. – 336 с.
7. Барроу К. Бізнес-план: [практ. посіб.] / К. Барроу, П. Барроу, Р. Браун. – К.: Знання. – 2005. – 434 с.
8. Македон В.В. Бізнес-планування: [навч. посіб.] / В.В. Македон. – К.: ЦУЛ. – 2009. – 236 с.

9. Стрекалова Н.Д. Бизнес-планирование: [учеб. пособ.] / Н.Д. Стрекалова. – СПб: Питер. – 2013. – 352 с.
10. Ясинський В.В. Бізнес-планування: теорія і практика: [навч. посіб.] / В.В. Ясинський, О.О. Гайдей. – К.: Каравела. – 2004. – 232 с.
11. Покропивний С.Ф. Бізнес-план: технологія розробки і обґрунтування: [навч. посіб.] / С.Ф. Покропивний, С.М. Соболь, Г.О. Швиданенко. - К.: КНЕУ. – 2002. – 379 с.
12. Тарасюк Г.М. Бізнес-план: розробка, обґрунтування та аналіз: [навч. посіб.] / Г.М. Тарасюк. – К.: Каравела. - 2006. – 280 с.
13. Цьохла С. Ю. Обґрунтування та експертиза бізнес-проектів: [навч. посіб.] / С.Ю. Цьохла, Т.В. Кожемякіна, С.В. Волошина, Г.І. Матукова, І.Г. Павленко, В.М. Радько. – Сімферополь: ДІАЙПІ. – 2011. – 400с.

G. PREREQUISITE AND POSTREQUISITE / ПРЕРЕКВІЗИТИ ТА ПОСТРЕКВІЗИТИ

Фахове випробування включає зміст таких нормативних/вибіркових освітніх компонент: Мікроекономіка. Економіка праці. Планування діяльності підприємства (*180 тестів по 60 з кожної дисципліни*), визначених рішенням кафедри економіки та підприємництва (від 12.04.2022 року, протокол № 9).

H. SCOPE AND TYPE / КІЛЬКІСТЬ ВІДВЕДЕНИХ ГОДИН ТА ФОРМА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ

	Денна	Заочна
Консультація	2	2
Фахове випробування	3	3

I. CURRENT AND FINAL EVALUATION / ПОТОЧНЕ ТА ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ

Білет складається з 30 тестових завдань трьох рівнів складності та виконується протягом 3 астрономічних годин. Результати письмової роботи вступника оцінюються наступним чином:

- правильна відповідь на питання першого рівня складності – 0,5 балів;
- правильна відповідь на питання другого рівня складності – 0,8 балів;

правильна відповідь на питання третього рівня складності – 1,0 бал.

J. ACADEMIC HONESTY/ АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Державний університет економіки і технологій очікує від здобувачів розуміння та підтримання високих стандартів академічної доброчесності. Приклади академічної недоброчесності включають такі: плагіат, зловживання інформацією із застарілих джерел мережі, порушення порядку проведення атестаційного екзамену, надання/отримання неправомірних переваг під час складання екзамену.

Вимоги щодо дотримання правил та процедур академічної доброчесності викладені у Положенні про академічну доброчесність ДУЕТ: https://www.duet.edu.ua/uploads/normbase/243/pol_AD.pdf, та Положенні про Комісію з питань етики та академічної доброчесності ДУЕТ: https://www.duet.edu.ua/uploads/normbase/243/pol_etika.pdf.

APPROVED / ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішенням кафедри економіки та підприємництва Державного університету економіки і технологій - протокол №9 від 12.04.2022 року

Укладачі:

В.М. Радько
С.І. Мацюра

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Кафедрою економіки та підприємництва
Протокол № 9 від 12 квітня 2022 року
В.о. завідувача кафедри

С.І. Мацюра

Вченою радою
Державного університету економіки і технологій
Протокол № 13 від 28.04. 2022 року
В.о. ректора

А.В. Шайкан